

Standpunt rationalisering

Het kabinet vindt dat het hoger onderwijsaanbod moet gerationaliseerd worden. Het kabinet stelt dat de perceptie bestaat dat het hoger opleidingsaanbod niet rationeel is, met als drie pijnpunten een gebrek aan transparantie, een gebrek aan schaalgrootte en een financieringsmechanisme dat leidt tot een programmeringsopbod. Concreet wordt gevraagd werk te maken van een inhoudelijk meer transparant en een organisatorisch geoptimaliseerd aanbod. Voor VVS is rationalisering niet het hakken in faculteiten en/of het afschaffen van volledige opleidingen. Voor VVS is rationalisering het tegengaan van onnodige verschraving van het aanbod van het hoger onderwijs. Er moet wel werk gemaakt worden van een inhoudelijk meer transparant en een organisatorisch geoptimaliseerd aanbod. Dergelijke efficiëntiewinsten zouden in de eerste plaats ten dienste moeten staan van het onderwijs en de studenten, niet om besparingen op te vangen.

1. CONTEXT

De beleidsnota Onderwijs geeft aan dat de huidige minister van onderwijs Hilde Crevits werk wil maken van rationalisering van het opleidingsaanbod. De vragen waarop rationalisering een antwoord moet bieden zijn: een gebrek aan transparantie, een gebrek aan schaalgrootte en een pervers financieringsmechanisme (Crevits, 2014). De minister wil een voorstel tot raamkader, met de belangrijkste principes, uitgewerkt door de hogescholen en universiteiten, aangeleverd zien tegen 1 april 2015. Hierbij moet gestreefd worden naar een totaalaanpak, waarbij zowel cijfermatige, inhoudelijke als organisatorische oplossingen kunnen worden gebundeld.

Zowel hogescholen als universiteiten hebben zich hiermee akkoord verklaard. De UGent heeft in deze context een concreet voorstel tot raamkader gelanceerd. Deze nota dient als uitgangspunt voor het besluit

van de instellingen en de drie hoofdlijnen van deze nota worden hieronder besproken.

2. EEN REFLECTIE ROND DE DRIE PADEN NAAR RATIONALISERING

Het algemene uitgangspunt bij een rationalisering van het aanbod moet kwaliteitsbewaking zijn. Rationalisering kan en mag nooit tot kwaliteitsverlies op onderwijsvlak leiden. Dit is als het ware de benchmark waaraan ieder voorstel tot rationalisering moet afgetoetst worden.

PISTE 1: RATIONALISEREN DOOR SAMENVOEGEN

= Efficiënte inzet van personeel door kleine groepen studenten samen te nemen.

- Samenvoegen van gelijk(aardig)e vakken in verschillende opleidingen indien begin- en eindcompetenties overeenstemmen. Hierbij moet er wel voor gezorgd worden dat er geen kwaliteitsverlies optreedt.
- Het opleidings- en vakkenaanbod sterker interfacultair ontwikkelen. Het concept van een brede bachelor opleiding sluit hier bij aan; een ander voorbeeld zijn inter- of multidisciplinaire clusters of afstudeerrichtingen.

VVS wil in de eerste plaats een duidelijke invulling van de omschrijving 'kleine groepen'. Het kan niet de bedoeling zijn dat dit volledig willekeurig ingevuld kan worden. Studies wijzen uit dat de technieken die nodig zijn voor een klas van 5 tot 15 personen dezelfde blijven, maar vanaf dat er verhoogd wordt naar 50 personen zullen deze technieken aangepast moeten worden (referentie naar studie volgt nog). Voor deze aanpassingen is financiering nodig, zowel voor aanpassingen naar kleinere groepen als voor aanpassingen naar grotere groepen.

Daarnaast vindt VVS dit een redelijke en waarschijnlijk de minst pijnlijke piste tot rationalisering. We willen er echter op wijzen dat er rekening moet gehouden worden met de verschillen in aanpak en omkadering tussen

gelijknamige opleidingen. Eenzelfde vak kan immers een compleet andere invulling krijgen afhankelijk van de toehoorders. Zo zal het vak religie of levensbeschouwing er helemaal anders uitzien bij de exacte dan bij de sociale wetenschappen. Deze verschillen moeten steeds gerepresenteerd worden in een vorm van examendifferentiatie: op die manier wordt er immers alsnog enige ruimte gemaakt voor een opleidingsspecifieke invulling. In die zin moet men rekening houden met de kwaliteit en zorgvuldig nagaan of een samenvoeging van gelijkaardige vakken niet kan resulteren in een kwaliteitsdaling.

PISTE 2: RATIONALISEREN DOOR SAMENWERKING:

= Intensief benutten van interuniversitaire of internationale samenwerking gericht op complementariteit in onderzoek.

Instellingen kunnen basisopleidingen (BA/MA) zelf blijven aanbieden, maar voor meer gespecialiseerde opleidingen kunnen studenten specifieke keuzepakketten /specialisaties aan een partnerinstelling volgen. Deze samenwerking kan zowel de vorm van gezamenlijke opleidingen met verplichte mobiliteit aannemen als een lichtere vorm van samenwerking zoals het uitwisselen van keuze-opleidingsonderdelen. De directe en indirecte mobiliteitskosten moeten in de voorafgaande afwegingen worden betrokken.

Deze vorm van rationalisering is het beste mogelijk als de partners een ongeveer gelijk gedimensioneerde inbreng kunnen hebben.

VVS ziet deze piste als een mogelijkheid voor masteropleidingen. Het lijkt ons inderdaad niet noodzakelijk dat iedere instelling ook elke afstudeerrichting aanbiedt. Vooral het mobiliteitsprobleem baart ons zorgen. Het lijkt ons onverantwoord en nodeloos belastend om studenten op regelmatige basis grote afstanden te laten afleggen, zeker wanneer de regeling van het openbaar vervoer niet optimaal is en de kostprijs nog altijd te hoog. Er dient rekening mee gehouden te worden dat aan studeren een groot kostenplaatje verbonden is, denk aan huisvesting en reiskosten, onnodige verplaatsingen maakt deze kost voor de student enkel groter. Zelf pleiten we ervoor een andere piste te bewandelen of alleszins te verkennen: in plaats van de massa studenten te verplichten zich te verplaatsen zou het

mogelijk moeten zijn dat de professoren of lectoren zich verplaatsen. Deze piste moet alleszins onderzocht worden.

Samenvattend lijkt ons een samenwerking tussen verschillende instellingen een goede rationaliserings-ingreep indien dit voor beter en meer kwaliteitsvol onderwijs zorgt. In deze context stellen we ons vragen bij de kwaliteitsbewaking als instellingen gezamenlijk een masteropleiding aanbieden. Dergelijke opleidingen mogen zeker niet in een vacuüm belanden.

PISTE 3: RATIONALISEREN DOOR AFBOUW

= Maatschappelijke relevantie en onderzoeksexpertise als uitgangspunt.

Gespecialiseerde opleidingen of opleidingsonderdelen moeten hun oorsprong vinden in een maatschappelijke vraag en gekoppeld zijn aan relevante onderzoeksexpertise binnen de instelling en/of via samenwerkingsverbanden met andere instellingen. Daarnaast is het belangrijk dat opleidingen gedragen worden door voldoende academisch personeel en beschikken over voldoende studievoorzieningen.

Een analyse van het aantal (keuze)vakken, gekoppeld aan de beschikbare onderzoeksexpertise in de faculteiten, departementen, vakgroepen en de maatschappelijke context, kan de interne rationaliseringsmogelijkheden in kaart brengen.

= Competenties en leerresultaten van de opleiding als uitgangspunt.

Bij het opstellen van het curriculum moeten voor elk (keuze)opleidingsonderdeel de relatie en de unieke bijdrage tot de leerresultaten van de opleiding bekeken worden, eerder dan te vertrekken vanuit de specialisatie van de lesgevers. De opleidingsonderdelen die geen unieke bijdrage leveren aan de leerresultaten zijn potentieel voorwerp van rationalisering.

Deze piste ziet VVS als de minst adequate weg naar rationalisering. De huidige regeling – dat geen nieuwe opleiding gestart kan worden zonder een bestaande af te bouwen – vinden we in deze context al ruim voldoende.

Mocht deze piste desalniettemin gevolgd worden, pleiten we ervoor om in de eerste plaats te kijken naar de intrinsieke waarde van de opleidingen. Echter, er moet ook over gewaakt worden dat instellingen geen zachtere vormen van 'uitdoving' hanteren, bv. het laattijdig uitschrijven van vacatures.

In deze context loont het ook de moeite om het verband tussen de onderwijs- en de onderzoeksopdracht van de docenten te evalueren en aan te passen aan de nood van de opleiding.

3. CONCLUSIE

De rationalisering van ons hoger onderwijsaanbod is geen lichtzinnige ingreep en verdient dan ook een grondige voorbereiding. Het voorstel om een raamkader te creëren, leek ons dan ook een stap in de goede richting, maar er dient binnen dit kader ook onderzocht te worden welke impact rationalisering heeft op de kosten voor de student (o.a. voor mobiliteit en huisvesting, maar ook de sociale kosten). Het huidige kader willen we vooral als een stappenplan benaderen waarbij de verschillende stappen één voor één volledig geïmplementeerd en getoetst moeten worden vooraleer er overgegaan mag worden naar de volgende stap. Hoewel we aan de ene kant voor duidelijkheid zijn, willen we er ook voor waarschuwen om strakke, objectiveerbare normen te verbinden aan deze stappen. Rationalisering verdient telkens een specifieke aanpak, een klare en duidelijke missie in de vorm van een raamkader, lijkt ons dan ook nuttiger dan een afgelijnd en uniform plan.

Tot slot willen we de mogelijke andere kant van de medaille verkennen. Een rationalisering van het aanbod kan een bedreiging zijn voor onze onderwijskwaliteit maar kan evengoed een opportuniteit vormen. Minder en/of efficiëntere opleidingen betekenen immers meer geld dat op zijn beurt kan geïnvesteerd worden in beter onderwijs. VVS wil dat het geld dat vrij komt uit rationalisering opnieuw wordt geïnvesteerd in kwalitatief onderwijs.
